

การบูรณาการแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรม ในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว จังหวัดนครพนมถึงจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงคำม่วนถึงแขวงจำปาสัก

The Integration of Social and Cultural Ecotourism Plan in Thai-Laos Mekong Basin from Nakhon Phanom to Ubon Ratchathani and from Khammouane to Champasak Province

ประจวบ จันทร์หมื่น
Prajwab Janmoean

Article History

Receive: September 9, 2020

Revised: March 24, 2022

Accepted: March 29, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาวของกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานีและแขวงคำม่วน สหวัณนะเขต สาละวันและจำปาสัก ให้ทราบถึงลักษณะร่วมของแผนการท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมตามลุ่มน้ำโขง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อถามถึงแผนการจัดการท่องเที่ยวและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นกลุ่มที่มีส่วนได้เสียจากห่วงโซ่อุปสงค์อุปทานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย 5 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้ประกอบการบริการด้านการท่องเที่ยวไทยและลาว จำนวน 3 บริษัท จำนวน 10 คน 2) ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยและในประเทศลาวจำนวน 24 คน 3) ผู้แทนภาครัฐและเอกชนจำนวน 20 คน 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 40 คน 5) ผู้แทนชุมชนที่มีศักยภาพด้านการจัดการจำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวง มีแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของตนเองและไม่มีการบูรณาการแผนท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งผลให้ลุ่มน้ำโขงไม่สามารถเป็นจุดท่องเที่ยวสำคัญได้ ด้านแนวทางการพัฒนามีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่ยังขาดการจัดการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวลาวให้มากขึ้น ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้เสนอว่าทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวง จำเป็นต้องเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยใช้วิสัยทัศน์ “เชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามลุ่มน้ำโขง พัฒนาการท่องเที่ยวสู่สากล” ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2. การพัฒนาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความสมดุลและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร คุณภาพสินค้าและมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ; ยุทธศาสตร์ ; เส้นทางท่องเที่ยว ; ลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ; การบูรณาการ

ABSTRACT

This research aimed to analyze the strategic plans of Thai-Laos tourism in the provinces of Nakhon Phanom, Mukdahan, Amnat Charoen, Ubon Ratchathani and Khammouane, Savannakhet, Salavan and Champasak. This research intended to explore the similarities of the travel plans, including the guidelines of social and cultural ecotourism planning along the Mekong River. The researcher used the structured interview to collect data focusing on tourism management plans, tourism development methods, problems and guidelines to implement the strategic plans for tourism. This qualitative research recruited population groups by specific sampling. They were groups of stakeholders involving tourism supply chain of the research area including 5 groups: 1) 10 persons of Thai and Lao tourism service operators from three companies; 2) 24 persons of representatives of the Association of Tour Operators in Thailand and Laos; 3) 20 representatives of the public and private sectors; 4) 40 tourists 5) 20 community representatives with high-manageable potential. The study revealed that 4 provinces in Thailand and the 4 provinces in Laos had their own tourism strategic plans without any integration. It thus decreased the ability of the Mekong River in becoming a major tourist attraction. Regarding development guidelines, there were tourism activities supported in the areas, but it still lacked of tourism activities that were relevant to Thai and Laos tourists' behaviors. This research offered recommendations for tourism strategies in which linked to the vision of "Linking community-based tourism along the Mekong River to develop international tourism" with 3 strategies: The first strategy was included development of infrastructures, facilities and tourist attractions; The second strategy, development of tourism images and community-based tourism activities with participatory management mechanisms for balance and sustainability and the final strategy development of human potential, product quality and tourism service standards.

Keywords : Sustainable Tourism ; Strategy ; Tourism Route ; Thai-Laos Mekong Basin ; Integration

บทนำ

การก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ.2558 เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กระตุ้นให้คนอาเซียนออกมาท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคอาเซียนด้วยตนเอง ดังนั้นตลาดนักท่องเที่ยวอาเซียนจึงเป็นหนึ่งในตลาดท่องเที่ยวที่ประเทศไทยไม่ควรมองข้าม ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับตลาดอาเซียนโดยรวมพบว่าตลาดอาเซียนเป็นตลาดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยือนไทยมากกว่าตลาดยุโรปและเอเชียตะวันออก ถึงจะมีรายจ่ายต่อหัวต่ำกว่าเอเชียตะวันออกและยุโรปแต่มีอัตราการเจริญเติบโตของรายรับสูงกว่ายุโรปและเอเชียตะวันออก การศึกษาของนักวิชาการพยากรณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนมาเยือนประมาณ 14.46-15.26 ล้านคนเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 18 ต่อปี นอกจากนี้การศึกษาวิจัยด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวไทยในระยะยาว พบว่าประเทศที่มีชายแดนติดกับประเทศไทยอย่าง สปป. ลาว มาเลเซีย สหภาพเมียนมาร์ มีค่าความยืดหยุ่นต่อราคาการท่องเที่ยวไทยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียนอย่างเห็นได้ชัด ประเทศเหล่านี้มักเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวไทยในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อมาจับจ่ายซื้อของ (Shopping) พักผ่อนและเที่ยวบันเทิงราตรี (kawsaat, 2016)

ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนก็มีการเดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศใกล้เคียงเช่นเดียวกัน ดังเช่นข้อมูลการท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดชายแดนไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดที่ติดลำน้ำโขง เช่น จังหวัดมุกดาหาร มีข้อมูลว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวยังแขวงสะหวันนะเขตกลุ่มใหญ่คือนักท่องเที่ยวชาวไทย สอดคล้องกับกรณีการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่เน้นขยายการบริการรับนักท่องเที่ยวชาวไทยรวมทั้งชาวต่างชาติมากขึ้น มีการสร้างโรงแรมที่พักและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เพราะ สปป.ลาวเป็นหนึ่งในประเทศปลายทางที่นักท่องเที่ยวไม่ว่าทางฝั่งยุโรปหรือทางฝั่งเอเชียให้ความสนใจที่จะเดินทางไป

ท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจาก สปป.ลาว นั้นยังคงความสมบูรณ์ทั้งในด้านทัศนียภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ ศาสนาและ ศิลปะวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหลายล้านคนจากทั่วทุกมุมโลกให้ไปเยือน สปป.ลาว ได้จนเป็นเหตุทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวใน สปป.ลาว ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รัฐบาล สปป.ลาว ยังหันมาสนใจให้ การสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศตนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนโยบายยกเลิก การขอวีซ่าให้กับ นักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน นโยบายพัฒนาขยายเครือข่ายการคมนาคมภายในประเทศ รวมถึงนโยบาย ส่งเสริมให้มีการอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวใน สปป. ลาว ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นเป็นอย่างมาก ในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

จากบริบทการท่องเที่ยวดังกล่าวเบื้องต้นสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนในกลุ่มประเทศอาเซียน มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางมาเที่ยวแล้วได้ชมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนทั้งใน ประเทศตนเองและประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งลักษณะการท่องเที่ยวดังกล่าวมักจะเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ชุมชนเป็นผู้ร่วม จัดการท่องเที่ยว อันเป็นจุดแข็งสำคัญของพื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณชายแดน ดังกรณีการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนไทย-ลาว

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย Lertkanchanaporn (2016) ยืนยันถึงความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงไทย-ลาว เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับทั้งสองประเทศ และ จากผลการวิจัยเสนอให้มีการวางแผนยุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อย่างยั่งยืนของทั้งสองประเทศ ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนมีความสำคัญกับทั้งสองประเทศ มีความจำเป็นจะต้องยกระดับการบริการ การสร้างมาตรฐานในการบริการด้านต่างๆ ภายใต้การสร้างแผนยุทธศาสตร์ด้านการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนร่วมกัน โดยเฉพาะกรณีประเทศไทยจำเป็นต้องมีการสร้างแผนการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี พ.ศ.2556-2559 ซึ่งมุ่งให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถ ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุลและ ยั่งยืน โดยมีพันธกิจสำคัญ 5 ข้อ คือ

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการ ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
2. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการ ใช้ ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน
3. เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการ เปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
4. สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ
5. บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการ พัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนดังที่ผู้วิจัยได้เสนอในเบื้องต้น จะพบว่าการมี กลไกระดับรัฐเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ กล่าวคือรัฐบาลจำเป็นต้องมีแผนยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐบริเวณชายแดนเป็นอันดับแรก จากนั้นนำสู่การวางแผนระดับย่อยลงมา อาทิ แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการของทั้งสองประเทศ เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างกัน ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชื่อมโยงที่จะเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวให้กับทั้งสองประเทศได้

โดยเฉพาะกรณีพื้นที่ไทย-ลาว ซึ่งมีล่าน้ำโขงเป็นเขตแดนสำคัญ การศึกษาของผู้วิจัยระหว่างปี 2555-2557 พบว่าการ พัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างไทย-ลาว ในพื้นที่ภาคอีสานจำเป็นต้องสร้างร่วมมือระหว่างกันเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว เชื่อมโยง จำเป็นต้องมีข้อตกลงร่วมเพื่อสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยว อีกทั้งต้องร่วมมือกันสร้างมาตรฐานรับรองนักท่องเที่ยว ทั้งด้านการบริการ การป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยว เชื่อมโยงระหว่างไทย-ลาว กรณีพื้นที่ภาคอีสานยังมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ข้อจำกัดด้านการเชื่อมโยงข้อมูลแหล่ง ท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ข้อจำกัดด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละ ประเทศ ดังกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยกลุ่มจังหวัด 7 จังหวัด ประกอบด้วย เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ยังคงมีลักษณะการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบแยกส่วนกัน แต่ละจังหวัด

ต่างทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเอง ทั้งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญร่วมกันคือลำน้ำโขง ซึ่งในงานวิจัยของผู้วิจัยเมื่อปี พ.ศ.2557-2557 ได้เสนอให้เห็นถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงที่มีเรื่องราวเชื่อมโยงกันและกันใน 7 จังหวัด 7 แขวงของ สปป.ลาว ประกอบด้วย แขวงเวียงจันทน์ นครหลวงเวียงจันทน์ แขวงบอลิคำไซ แขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก เป็นเรื่องราววิถีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตตามลำน้ำโขงที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทย-ลาวและชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันมีข้อจำกัดคือขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างกัน ทำให้ไม่มีเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพนำไปเป็นสินค้าขายให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่สนใจมาเที่ยวครั้งเดียวและสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทั้งสองประเทศ ขาดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่เป็นรูปธรรมและขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าของฝากของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงไทย-ลาวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว กรณีข้อจำกัดนี้เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสาเหตุเกิดจากทั้งสองประเทศขาดการบูรณาการแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Chan Mouen, 2016) คำถามการวิจัยครั้งนี้คือแผนการจัดการท่องเที่ยวและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวงเป็นอย่างไร มีลักษณะร่วมกันอย่างไรและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่การท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขงควรเป็นอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาวของกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานีและแขวงคำม่วน สะหวันนะเขต สาละวันและจำปาสัก
2. เพื่อศึกษาลักษณะร่วมของแผนการท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมตามลำน้ำโขง
3. เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่การท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและตลาดนักท่องเที่ยว

แนวคิดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและตลาดนักท่องเที่ยว เป็นแนวคิดที่มุ่งเสนอให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางร่วมของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวที่จะนำสู่การพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยว การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) ด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นการวางแผนทำงานด้านต่างๆ ในระยะยาว อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการก้าวไปในอนาคต มีการพิจารณาความสามารถขององค์กรและวิเคราะห์ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต เพื่อบอกทิศทางดำเนินการและแนวทางปฏิบัติที่จะบรรลุตามเป้าหมายต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ (Khrutha, 2018) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญทั้งด้านเจ้าบ้านและผู้มาเยือนที่มีความสอดคล้องสมดุลกัน โดยแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ในด้านเจ้าบ้านจะต้องมีการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและมีความพร้อมโดยจัดการและพัฒนาทั้งด้านทรัพยากร/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ผลกระทบทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ความสามารถทางการรองรับ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยว พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยว เส้นทางทางการท่องเที่ยวสุนทรียศาสตร์ทางการท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยว ข้อมูลและการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว กฎหมายการท่องเที่ยว การศึกษาการท่องเที่ยว ความปลอดภัยการท่องเที่ยว (Choibamroong, 2009) ที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและแผนการตลาดเริ่มมีมากขึ้นแต่ก็อาจมีจำกัดกรณีศึกษาเชื่อมโยงในพื้นที่ตามลำน้ำโขงไทย-ลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวชายแดนที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่ใช้ฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตลาดนักท่องเที่ยวยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากนัก อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีนักวิชาการ อาทิ Suan Sri (2016) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน ถือว่าเป็นงานวิจัยที่ให้แนวทางในการศึกษาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและมีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนมีการเติบโตมากกว่า 2 เท่า

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตลาดที่สำคัญของอาเซียน ได้แก่ตลาดในอาเซียนด้วยกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศอาเซียนมีทั้งเกิดขึ้นมาจากการริเริ่มของหน่วยงานพัฒนาในประเทศและได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนความช่วยเหลือด้านการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่างประเทศ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือให้ประชาชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน หรือบรรเทาความยากจน งานวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนสามารถเป็นเครื่องมือที่สร้างความร่วมมือของชุมชนท่องเที่ยวในภูมิภาค เพื่อสร้างพื้นที่ให้คนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนต้องทำควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์ด้านการตลาดการท่องเที่ยว โดยชุมชนในภูมิภาคอาเซียน และควรดึงเอาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการวิจัยครั้งนี้เพราะเป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนยุทธศาสตร์ของทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวง เพื่อใช้วิเคราะห์บริบทด้านการท่องเที่ยวและหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับการใช้แผนยุทธศาสตร์ในพื้นที่

แนวคิดการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

แนวคิดการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือในการวางกรอบวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากแนวคิดนี้เสนอว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมีแก่นกลางสำคัญคือการบริหารจัดการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายโดยมีกลยุทธ์ที่ถูกต้อง กรณีการบริหารจัดการนี้นักวิชาการ เช่น Saenthong (2018) เสนอให้เห็นว่าการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Performance Management) เป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้เกิดการท้าทายในหน่วยงานหรือองค์กร เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆทั้งในองค์กรและภายนอกองค์กร ดังนั้นในด้านการท่องเที่ยวชุมชนหากมีกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่การวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งระดับชุมชนและระดับภูมิภาคเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับนักวิชาการ เช่น Phuwanatwicht (2016) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการวางแผนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง 2) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวยอง ลื้อ อาข่า ชาวไทยอีสาน และชาวพื้นเมืองภาคเหนือ ในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแบบยั่งยืน และ3) ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนท้องถิ่นที่มีความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวมีความรู้ ทักษะ ความสามารถทั้งในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องมีฐานคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประการแรกฐานคิดจากภายนอก คือ มุ่งเน้นการปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาสิ่งปลูกสร้างและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประการที่สองฐานคิดจากภายใน ด้วยมุมมองของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่สามารถพัฒนาศักยภาพให้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการจัดการท่องเที่ยวการวิจัยเสนอว่าสามารถจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบ่งออกได้ 3 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทันที 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ควรปรับปรุงก่อนจัดการท่องเที่ยว และ3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องรื้อฟื้นหรือพัฒนา ก่อนจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องกับคิงส์โรมันและแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ด้วยการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยประชาชนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทหลักในการวางแผนจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวพร้อมทั้งประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษานี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในแง่การนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่วิจัย 4 จังหวัด 4 แขวงในครั้งนี้

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวนำมาปรับประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งเสนอให้การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวต้องมีความรับผิดชอบต่อ องค์กรอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น Lertkanchanaporn (2016) ศึกษาวิจัย เรื่อง ศักยภาพและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ ประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพบริหารจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในประเทศไทยและประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของ ตำแหน่งและการจัดการเชิงกลยุทธ์ของการท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนรวมทั้งศึกษากลยุทธ์การจัดการพฤติกรรมบริการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการ ท่องเที่ยวชุมชนของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 3) เพื่อสังเคราะห์การจัดการระบบสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ในเกณฑ์ที่สูง กว่าแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ด้านการวิเคราะห์ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทยและประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ไทยลาวมีภาพลักษณ์การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายกัน ในแง่การ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพบว่าทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว

นอกจากงานวิจัยที่เสนอให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชุมชนไทย-ลาวกับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ประชาคมโลก กรณีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว งานวิจัยระดับจังหวัดในประเทศไทยจำนวนหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการเข้ากับประเด็นอื่นๆ อาทิงานของ Piankasikum (2015) ศึกษาแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ข้อเสนอแนะว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดจำเป็นต้องบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนา การท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียงด้วยและจะต้องบูรณาการเข้ากับประเด็นประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาสู่การ พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้บูรณาการแผนงานพัฒนาการ ท่องเที่ยวลงไปสู่ระดับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่นเดียวกับกับ Phichayakun (2013) ศึกษาการสืบสานภูมิปัญญาของชาวตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ก็เสนอว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนต้องนำไปสู่การกำหนดนโยบายในระดับท้องถิ่น เชื่อมต่อไปยังระดับจังหวัด เพื่อเสนอแนวทางให้กับผู้มีส่วนได้เสียทั้งในกลุ่มของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ต้องมีความร่วมมือในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัย พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนไทย-ลาวจำเป็นต้องมี การกำหนดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวร่วมกัน มีเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันกันเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังที่ Khrutha (2018) ได้มีการศึกษาไว้เป็นเบื้องต้น กรณีประเทศไทยบริเวณจังหวัดที่ตั้งอยู่ติดชายแดนไทยลาว ถือว่าเป็นพื้นที่วิจัย ที่สำคัญเพื่อศึกษาค้นหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์กับทั้งสองประเทศ สอดคล้องกับงานศึกษา ของ Suan Sri (2016) ที่ศึกษาตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนและให้ข้อเสนอแนะว่า ต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในหลายพื้นที่ ดังพื้นที่ศึกษาที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเช่นจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและ อุบลราชธานี ต่างมีความสัมพันธ์อันดีกับ 4 แขวงของ สปป.ลาว คือแขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน และ แขวงจำปาสัก จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าไทย-ลาว มุ่งสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันมาอย่าง ยาวนาน อย่างไรก็ตามจากการทบทวนพบว่ายานโยบายด้านการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนมีความซับซ้อนอย่างยิ่ง ดังเช่นในพื้นที่ ชายแดนไทย-ลาว แม้ความร่วมมือระหว่างจังหวัดมีอยู่ต่อเนื่อง แต่โดยอำนาจในการตัดสินใจต่างๆยังรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ส่งผลให้บริเวณชายแดนยังเป็นพื้นที่พิเศษที่ต้องยึดข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีองค์กรระดับภูมิภาคมาเกี่ยวข้อง ส่งผลให้การ วางแผนร่วมกันระหว่างไทยลาวยังคงต้องแสวงหาแนวทางที่สอดคล้องและเหมาะสมต่อไป

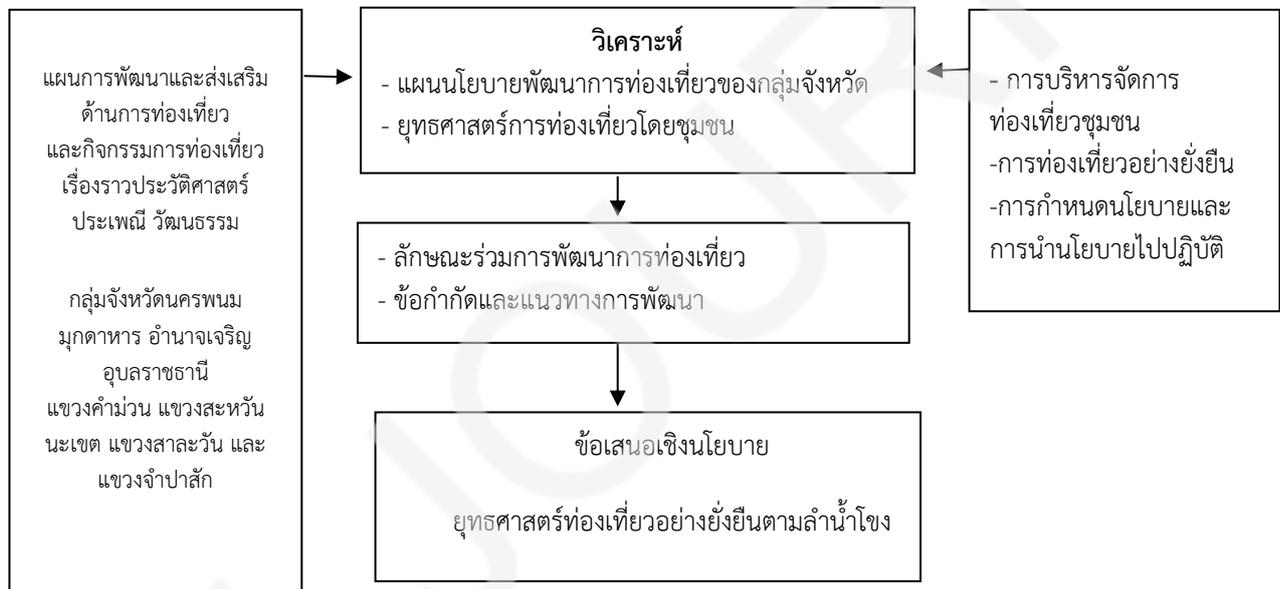
โดยสรุป ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จำเป็นต้องศึกษารายละเอียดของแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของ กลุ่มจังหวัด รวมทั้งศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชื่อมโยง รวมทั้งศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นของแต่ละประเทศ เพื่อค้นหาเรื่องราวที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างไทย-ลาว

ได้ภายใต้วัฒนธรรมร่วมคือวิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ขณะเดียวกันการวิจัยครั้งนี้มุ่งใช้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่เสนอให้การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงจะเน้นการศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวง โดยท้ายที่สุดจะเสนอแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใน 4 จังหวัดของประเทศไทยเป็นเบื้องต้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเข้าถึงข้อมูลสำคัญอันจะนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงไทย-ลาว มีความจำเป็นต้องวิเคราะห์แผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ เพื่อให้มีความชัดเจนในด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะการบริหารจัดการที่ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว สามารถนำสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชื่อมโยงได้ ดังนั้นแล้วในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มที่มีส่วนได้เสียจากห่วงโซ่อุปสงค์อุปทานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ประกอบการบริการด้านการท่องเที่ยวไทยและลาว 2) ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยและในประเทศลาว 3) ผู้แทนภาครัฐและเอกชน 4) กลุ่มนักท่องเที่ยว 5) ผู้แทนชุมชนที่มีศักยภาพด้านการจัดการ

จากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาโดยแยกเป็นกลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มผู้ประกอบการบริการด้านการท่องเที่ยวไทยและลาว จำนวน 3 บริษัท เนื่องจากเป็นกลุ่มที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าท่องเที่ยวแพคเกจเส้นทางท่องเที่ยวรวมถึงแหล่งท่องเที่ยว การบริการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่วิจัยจำนวน 10 คน 2) ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยและในประเทศลาวจำนวน 24 คน เนื่องจากเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวและเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลการดำเนินงานของสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวที่ต้องสัมพันธ์กับแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐ 3) ผู้แทนภาครัฐและเอกชน 20 คน เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านนโยบายและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยว 40 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอาทิการเข้าถึง การบริการ

ความปลอดภัย 5) ผู้แทนชุมชนที่มีศักยภาพด้านการจัดการ 20 คน เนื่องจากเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของรัฐภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้รวม 114 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structure interview) โดยมุ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดและ 4 แขวง เพื่อให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น เพื่อถามข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำสู่การวิเคราะห์ลักษณะร่วมของแผนการดำเนินงาน แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ โดยแบบสอบถามนี้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน นอกจากนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้วผู้วิจัยใช้เครื่องมือการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อค้นหาความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้งและเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามกรอบการวิจัย หลังจากการสอบถามและประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interviews) เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมทั้งกลุ่มประชาชนเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวอีกครั้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม-สิงหาคม 2559 โดยมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและเก็บข้อมูลความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัด โดยประสานงานกับสำนักงานจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครพนม ผู้แทนชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัด เพื่อเชิญประชุมชี้แจงความเป็นมาโครงการของโครงการและเพื่อศึกษาข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในเบื้องต้น พร้อมทั้งร่วมวางแผนการเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่จังหวัดกำลังดำเนินการพัฒนา

2. หลังจากวางแผนกับหน่วยงานและชุมชนท่องเที่ยวแล้ว ผู้วิจัยลงพื้นที่สนาม ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้กรอบการศึกษา การท่องเที่ยวชุมชนจากข้อสรุปของ Suan Sri (2016) ซึ่งได้อธิบายการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

3. การศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) แขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก ผู้วิจัยใช้การประสานงานเพื่อการวิจัยทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบเป็นการผู้วิจัยทำหนังสือราชการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษถึงสถานกงสุลไทยในแขวงสะหวันนะเขตเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่ศึกษา โดยแจ้งรายละเอียดจะมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยและการลงพื้นที่ศึกษาใน 4 แขวง ส่วนที่ไม่เป็นทางการผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาข้อมูลด้วยการสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละแขวงเพื่อรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การลงพื้นที่ศึกษาใน สปป.ลาว ผู้วิจัยจะดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละแขวง โดยผ่านการประสานงานกับแผนกการพัฒนาการท่องเที่ยวของ 4 แขวงใน สปป.ลาว เพื่อขอข้อมูลและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยง จากนั้นผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษารายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวของ 4 แขวงอีกครั้ง

5. จัดเวทีประชุมกลุ่มระดับจังหวัดและระดับแขวง โดยเชิญตัวแทนจาก สปป.ลาว มาประชุมในประเทศไทย เพื่อนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาและเพื่อขอข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยง

6. จัดเวทีประชุมกลุ่มเพื่อศึกษาการเชื่อมโยงนโยบายการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานีและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงไทย-ลาว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยจะให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จากการลงสนามของผู้วิจัย จากการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่ม ผ่านการตรวจสอบช่วงเวลา สถานที่และตัวบุคคล และจะคัดข้อมูลที่มีความสำคัญสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญ (Content Analysis) ประกอบด้วย แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาว ลักษณะร่วมของแผนการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่การท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขง

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวไทย-ลาวของกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานีและแขวงคำม่วน สหวัณนะเขต สาละวันและจำปาสัก พบว่า ทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวงมีแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว แต่ในแผนไม่มีกิจกรรมการบูรณาการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน ดังเช่น กรณีจังหวัดอุบลราชธานีมีอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อำเภอโขงเจียม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญแต่ไม่ได้เชื่อมโยงกับปราสาทวัดพูในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกันทั้งที่ระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวไม่ห่างกันนัก ส่วนจังหวัดนครพนม มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวของบ้านโฮจิมินห์ที่บ้านนาจอก อำเภอเมือง แต่ไม่ได้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ที่บ้านเชียงหวาง เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เป็นต้น จากการขาดการกำหนดกิจกรรมเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดและแขวง จึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวตามลุ่มน้ำโขงไทย-ลาวขาดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไป ซึ่งในพื้นที่วิจัยครั้งนี้พบว่าการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเพียงในจังหวัดของตนเองหรือเฉพาะแขวงตนเอง ไม่มีเส้นทางเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่น นอกจากนี้การศึกษาในส่วนของประเทศไทยผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดไปสู่ระดับท้องถิ่นในจังหวัดตนเอง รวมทั้งไม่พบการเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มจังหวัดที่ใกล้เคียงด้วย ซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนอย่างยิ่งในแง่การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับข้อเสนอของ Piankasikum (2015) ศึกษาแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ข้อเสนอแนะว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดจำเป็นต้องบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียง และควรเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ลงสู่ระดับท้องถิ่นโดยการบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาตำบล เพื่อสร้างความเข้มแข็งลดจุดอ่อนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

2. การศึกษาลักษณะร่วมของแผนการท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมตามลุ่มน้ำโขง พบว่า มีลักษณะสำคัญ 3 ประการดังนี้

ประการที่ 1 การกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว กรณีใน 4 จังหวัดของไทยมีลักษณะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian) ร่วมกัน คือ การมุ่งสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้มีความโดดเด่นขึ้น ดังเช่นการพัฒนาเส้นทางปั่นจักรยานตามริมฝั่งแม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม หรือการสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อสานความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามที่จังหวัดนครพนม ขณะที่จังหวัดมุกดาหารกำลังสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ให้เป็นแลนด์มาร์คของแม่น้ำโขงบนพื้นที่วัดภูมโนรมย์ ด้านจังหวัดอำนาจเจริญแม้พื้นที่จังหวัดจะมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่น้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ แต่ก็มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุทยานให้เป็นจุดแวะสำคัญของนักท่องเที่ยวและมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่อำเภอชานุมาน เนื่องจากเป็นอำเภอเดียวของจังหวัดที่มีพื้นที่ติดลุ่มน้ำโขง และจังหวัดอุบลราชธานีกำลังดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีคืออุทยานธรณี ซึ่งมุ่งพัฒนาให้เป็นมรดกโลกแห่งแรกด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่าทั้ง 4 จังหวัดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นของตนเอง แต่เมื่อพิจารณาถึงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าหากันแล้ว การศึกษาพบว่ามีการแยกส่วนแผนงาน แยกพื้นที่การพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดเป็นจุดอ่อนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริเวณนี้ เนื่องจากส่งผลให้ไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัดเข้าด้วยกัน แม่น้ำโขงไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ กรณี 4 แขวงของ สปป.ลาว ก็มีลักษณะของการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่แยกส่วนเช่นเดียวกัน ดังกรณี แขวงจำปาสัก และแขวงสะหวันนะเขตเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ส่วนแขวงคำม่วนและสาละวันเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ด้านหนึ่งการเน้นพัฒนาเฉพาะแขวงตนเองก็เป็นจุดแข็งที่จะสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว แต่ด้านหนึ่งก็เป็นจุดอ่อนด้านการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จากข้อมูลของทั้ง 4 จังหวัด และ

4 แนวทางที่ผู้วิจัยเสนอพบว่าลักษณะร่วมสำคัญประการแรกคือขาดการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดและระหว่างแขวง ส่งผลให้ไม่มีเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว

ประการที่ 2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีทั้ง 4 จังหวัดในประเทศไทยพบว่ามีความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงแต่ขาดมิติการท่องเที่ยวโดยชุมชน การศึกษาพบว่าทั้ง 4 จังหวัดมีโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับลำน้ำโขง หรือไม่ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง รวมทั้งเขตชุมชนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงด้วย ดังเช่น ที่จังหวัดนครพนมมีแผนพัฒนาหมู่บ้านไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน ซึ่งเป็นหมู่บ้านโบราณที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นที่ตั้งของแม่น้ำสองสี ที่สายน้ำสงครามมาบรรจบกับแม่น้ำโขงที่ปากน้ำบ้านไชยบุรี ส่วนที่มุกดาหารก็สร้างพระพุทธรูปใหญ่เพื่อเป็นพื้นที่เคารพบูชาของคนสองฝั่งไทย-ลาว ซึ่งโดยภูมิศาสตร์แล้วคือคนทั้งสองฝั่งไทย-ลาว (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนเดินทางไปมาเพื่อกราบไหว้ได้อย่างสะดวก ส่วนที่อำนาจเจริญก็มีการสร้างความร่วมมือระหว่างเมืองไซทองของ สปป.ลาว ในการพัฒนาความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวของอำเภอขามุนาม เนื่องจากในฝั่ง สปป.ลาวนั้นมีปราสาทเขื่อนหิน เป็นปราสาทโบราณที่สำคัญแต่ยังไม่มีการสำรวจอย่างจริงจัง ส่วนจังหวัดอุบลราชธานีการพัฒนาหมู่บ้านผาชัน สามพันโบกหรือการพัฒนาพื้นที่อำเภอโขงเจียม เพื่อทำเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ ล้วนเป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่าจังหวัดให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง

เหล่านี้เป็นจุดแข็งของทั้ง 4 จังหวัดที่ทราบกันดีและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ดังผลวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าศักยภาพเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำมาพัฒนาแบบบูรณาการระหว่าง 4 จังหวัด ขาดการเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่เกื้อหนุนกัน ขาดการพัฒนาศักยภาพ ส่งผลให้เมื่อมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ขณะเดียวกันก็ไม่มีกรคิดสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อนำสู่การประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuwanatwichit (2016) ที่เสนอว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีแผนพัฒนาศักยภาพมุ่งเน้นการปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาสิ่งปลูกสร้างและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้ ใช่ว่าทั้ง 4 จังหวัดจะไม่ได้ดำเนินการในสิ่งดังกล่าว เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าในแต่ละจังหวัดต่างก็มีพื้นที่ต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวพอสมควร เพียงแต่ยังมีจำนวนน้อย จากข้อจำกัดเหล่านี้ การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ว่าเกิดจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดยังคงขาดมิติของการบูรณาการเชื่อมโยงกับภาคีหน่วยงานอื่นๆ อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าหากัน จึงทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงของทั้ง 4 จังหวัด ไม่มีสีเส้นเท่าที่ควรอีกทั้งเมื่อพิจารณาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดแล้วพบว่ายังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนน้อย

ประการที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของคนไทย ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่โดยข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดพบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวคือนักท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวตามเทศกาล งานสำคัญเช่น งานไหลเรือไฟ งานบุญแข่งเรือ งานแห่เทียนเข้าพรรษา และกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท. ส่วนนักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรป จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมัน ยังคงมีจำนวนน้อย เมื่อพิจารณาจากข้อมูลแล้วจะพบว่าทั้ง 4 จังหวัด มีข้อจำกัดด้านการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ปัจจุบัน จึงไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ได้ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านการพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เพราะขาดบุคลากรที่เข้าใจมิติการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นข้อจำกัดดั้งเดิมที่ทั้ง 4 จังหวัดล้วนเห็นสภาพร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง และพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน แต่โดยรวมแล้วยังไม่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้พบว่าข้อจำกัดสำคัญคือการขาดแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรม ที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากว่าเมื่อวิเคราะห์ในแผนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของแต่ละจังหวัดแล้ว พบว่าในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนโครงการยังไม่พบคำสำคัญด้านแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่หรือโครงการที่มีลักษณะจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งไม่พบแผนงานโครงสร้างส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นรูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่การท่องเที่ยวลำน้ำโขง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สังคมและวัฒนธรรมตามลำน้ำโขงไทย-ลาวเพื่อนำสู่การยกระดับเส้นทางท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณ

ชายแดน สอดคล้องกับการศึกษาของ Suan Sri (2016) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว โดยชุมชนในประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน เสนอให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในกลุ่มประเทศอาเซียน ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน การศึกษาของผู้วิจัยด้านข้อเสนอเชิงนโยบาย พบว่า ทั้งไทยและลาวยังขาดการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม แต่แต่ละประเทศยังแยกส่วนกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้การท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงยังขาดแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว ผลจากการวิจัยในประเด็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงไทย-ลาว มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงในพื้นที่ 4 จังหวัด (นครพนม-มุกดาหาร-อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี) คือ การบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเข้าด้วยกันภายใต้วิสัยทัศน์ “เชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามลำน้ำโขง พัฒนาการท่องเที่ยวสู่สากล” ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งท่องเที่ยว

เป้าประสงค์:

1. โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวได้รับการ ปรับปรุงพัฒนา
2. แหล่งท่องเที่ยวใหม่และแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมได้รับการพัฒนาและบูรณะ เกิดความสมดุลของ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ :

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว
2. สร้างแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีเอกลักษณ์ คงความสมดุลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
3. บูรณะฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม
4. ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสมดุลและยั่งยืน

ต่อเนื่องสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2. การพัฒนาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความสมดุลและยั่งยืน

เป้าประสงค์:

1. ภาพลักษณ์และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดได้รับการพัฒนา ตอบสนองความต้องการและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
2. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการตลาดเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายทุกเพศ ทุกวัย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
3. เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์ :

1. สร้างภาพลักษณ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพิ่มแรงดึงดูดความสนใจและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว
2. เพิ่มศักยภาพการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อที่มีคุณภาพ และส่งเสริมการตลาดแนวใหม่
3. ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร คุณภาพสินค้าและมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์:

1. บุคลากรภาคบริการด้านการท่องเที่ยวและผู้ผลิตผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ได้รับการพัฒนาศักยภาพ
2. สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาคุณภาพ สร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

กลยุทธ์ :

1. พัฒนาขีดความสามารถบุคลากรภาคบริการด้านการท่องเที่ยวและภาคการผลิต
2. พัฒนาคุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์จากความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยว

โดยสรุปแล้วผลการศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานีจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเข็มทิศ เชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piankasikum (2015) ศึกษาแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ข้อเสนอแนะว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดจำเป็นต้องบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียงด้วยและจะต้องบูรณาการเข้ากับประเด็นประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาสู่การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ส่วนการเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านเช่น สปป.ลาว เป็นแนวทางการพัฒนาในอีกขั้นหนึ่งหลังจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดมีความสมบูรณ์น่าสนใจ มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น การเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวไปยังประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้เมื่อมีความพร้อม และสามารถทำได้โดยสะดวกเนื่องจากปัจจุบันการเปิดประเทศเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีการสร้างข้อตกลงเพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปว่าทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวงมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและมีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง เพียงแต่ยังขาดการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันซึ่งเป็นลักษณะร่วมสำคัญของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย-ลาว อันเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ทั้งสองประเทศต้องเร่งดำเนินการสร้างความร่วมมือให้มากขึ้นกรณีแนวทางการดำเนินงาน ในส่วนของจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี สามารถดำเนินการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงได้ทันทีโดยใช้ลำน้ำโขงเป็นจุดเชื่อมโยง ส่วนการเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว ก็สามารถดำเนินการได้ทันทีเช่นเดียวกัน ในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัด 4 แขวงจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวลาวให้มากขึ้น เนื่องจากการศึกษาพบว่าวิถีชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทยและชาวลาวตามลุ่มน้ำโขงมีลักษณะใกล้เคียงกัน ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาความเชื่อ แหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ แหล่งท่องเที่ยวตลาดสินค้าประเภทอาหารของฝากจะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวลาวในพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ และที่สำคัญในอนาคตทั้งสองประเทศต้องเร่งสร้างความร่วมมือในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมจุดอ่อนจุดแข็งของแผนและเพื่อวิเคราะห์ร่วมกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของ สปป.ลาว ใน 4 แขวง เน้นให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยสรุปแล้วประโยชน์จากการวิจัยมีดังนี้

ประโยชน์ต่อสังคมชุมชน : การวิจัยนี้ได้เสนอให้ภาครัฐในพื้นที่บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้มีความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์เพื่อนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับชุมชนในแง่การรวบรวมข้อมูล การรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไว้

ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ : การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยร่วมกับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวทั้งไทย-ลาว ร่วมวิเคราะห์และกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง เพื่อนำไปเป็นโปรแกรมท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่วิจัยเกิดการนำเส้นทางท่องเที่ยวไปประชาสัมพันธ์และขายเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษาดังกล่าว มีข้อเสนอแนะเฉพาะกรณีในประเทศไทยให้ทั้ง 4 จังหวัด ต้องเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยใช้วิสัยทัศน์ “เชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามล่าน้ำโขง พัฒนาการท่องเที่ยวสู่สากล” มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทสำคัญดังนี้

1. สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด จำเป็นต้องเป็นเจ้าภาพ ประชุมเพื่อเชื่อมโยง ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ เพื่อสรุปความชัดเจนของยุทธศาสตร์ จากนั้นเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อพิจารณาปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น ก่อนที่จะนำสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. สำนักงานจังหวัดคือผู้มีส่วนสำคัญในการนำแผนยุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับ กลุ่มจังหวัดเข้าสู่ข้อเสนอของงบประมาณหรือเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งในส่วนราชการแต่ละส่วนจะมีการ ประเมินขั้นตอนการปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์อยู่แล้ว นั้นหมายถึงว่าการนำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าสู่การปฏิบัติ สามารถดำเนินการได้ในทุกช่วงเวลา อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าสำนักงานจังหวัดของแต่ละจังหวัดสามารถจัดทำแผน ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงและกระจายแผนสู่การปฏิบัติได้ โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มจังหวัดในแต่ละครั้ง ถึงแม้ว่ากลุ่มจังหวัด ในการวิจัยครั้งนี้จะยังไม่ได้ถูกรับรองตามกฎหมาย ขั้นตอนการบริหารราชการส่วนต่างๆ เป็นเพียงข้อเสนอในมิติท่องเที่ยวที่ใช้ ทรัพยากรแม่น้ำโขงเป็นจุดเชื่อมกลุ่มจังหวัด แต่เมื่อพิจารณาถึงภาระงานของแต่ละจังหวัดจะพบว่าต่างก็ดำเนินการตาม แผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของตนเองอยู่ประจำแล้ว อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนดำเนินการพัฒนาสินค้า Otop ของแต่ละ ชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมีข้อมูลและมีกิจกรรมส่งเสริมด้านสังคมประเพณีวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการเชื่อมโยงให้เกิดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ในเบื้องต้นนี้จึงมีโอกาส เป็นไปได้สูงในการใช้เป็นเข็มทิศในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ ขณะเดียวกันก็จะเป็น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เมื่อมีแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนก็จะนำสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เกิดมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

นอกจากหน่วยงานราชการดังกล่าวมาแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามยุทธศาสตร์ที่เสนอในงานวิจัย ครั้งนี้ มุ่งให้เกิดเครือข่ายชมรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งหมายถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เด็กและเยาวชน รวมทั้ง ภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนของท้องถิ่น จำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงเนื้อหาสาระ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาสำคัญคือการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและ การเมือง และที่สำคัญคนในหมู่บ้านต้องรู้จักตนเอง เข้าใจแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จนสามารถวางแผนการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเมื่อมีการดำเนินการอย่างมีกระบวนการดังกล่าวแล้วสามารถ สร้างรายได้ให้กับกับชุมชน มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและต่อเนื่อง จะนำสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง แท้จริง นำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนจากการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในประเด็นการสร้างเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวใน 4 จังหวัด 4 แขวง ของ สปป.ลาว
2. ควรมีการศึกษาต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชนและเอกชนเพื่อพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่าง 4 จังหวัด 4 แขวง ของ สปป.ลาว

ข้อจำกัดการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยข้ามแดนซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการประสานงานผ่านกงสุลไทยใน สปป.ลาว ที่แขวงสะหวันนะเขต เพื่อขอความอนุเคราะห์ประสานงานไปยังแขวงคำม่วน สาละวันและจำปาสัก และต้องได้รับการตอบรับ จากแขวงต่างๆ อย่างเป็นทางการ นักวิจัยถึงจะสามารถลงพื้นที่จัดประชุมกลุ่มและเก็บข้อมูลได้ ซึ่งจะส่งผลให้การวิจัยในพื้นที่ สปป.ลาว ต้องใช้เวลาอย่างรัดกุมและระวังในข้อคำถาม ข้อมูลเชิงลึกบางด้านอาจจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

References

- Chan Mouen, P. (2016). *Sakkayaphāp læng thōngthiēo tam lam nam khōng Thai - Lāo [Potential tourist attractions along the Mekong River, Thailand – Laos]*. Bangkok : The Thailand Research Fund
- Choibamroong, T. (2009). *Botbat khōng 'ongkōn pokkhōng sūan thōngthin kap kānphatthanā kānthōngthiēo yāng yangyūn [Roles of local government organizations in sustainable tourism development]*. Bangkok : King Prajadhipok Institute.
- Kawsat, M. (2016). *Kān wikhrō huāng sō uppasong khōng talāt nakthōngthiēo chāo Chīn [Analysis of the demand chain of the Chinese tourist market]*. Chiang Mai : Lock inside work.
- Khrutha, N. (2017). *Yutthasāt kānphatthanā kānthōngthiēo khōng chumchon pūchao samingphrāi chāngwat samut prakān phūa hai pen læng thōngthiēo chōeng watthanatham [Cultural Tourism Development Strategy of Phuchoasamingprai Community in Samutprakarn Province to be the Cultural Tourism Area]*. *Business Review*. 10(2),143-156.
- Lertkanchanaporn, N. (2016). *Sakkayaphāp læ kānboṛihān chatkān kānthōngthiēo chumchon yāng yangyūn phūa rōng rap kān khao sū prachākhom sēthakit 'Āsīan khōng prathēt Thai læ prathēt sāthānarat prachāthipatai prachāchon Lāo [Research Potential and sustainable community tourism management to support the entry into the ASEAN Economic Community of Thailand and the Lao People's Democratic Republic]*. Bangkok : The Thailand Research Fund
- Phichayakun, P.(2013). *Kān sūpkhon phūmpanyā thōngthin phūa hā nāothāng kānchatkān kānthōngthiēo doī chumchon khōng tambon nāmphræ 'amphōe phrāo chāngwat Chiāng Mai [Searching for Local Wisdom for Community Based Tourism Management, Nam Phrae Subdistrict, Phrao District, Chiang Mai Province]*. Bangkok : The Thailand Research Fund
- Phuwanatwichit, T. (2016). *Kānboṛihān læ kānchatkān kānthōngthiēo chumchon phūa rōng rap kān rūam klum prachākhom sēthakit 'Āsīan [Community tourism administration and management to support the integration of the AEC]*. Bangkok : The Thailand Research Fund
- Piankasikum, M. (2015). *Botbat phāk rat tō kānboṛihān thōngthiēo chōeng watthanatham phūa tōp rap prachākhom sēthakit 'Āsīan pī Phutthasakkarāt sōngphanhārōjhasippæēt kōrānī suksā : chāngwat nakhōn sī tham rāt [The Government's Role towards Cultural Tourism Management in Response to ASEAN Economic Community (AEC) in 2014]*. *Journal of Technical Education Rajamangala University of Technology Thanyaburi*. (2),120-133.
- Saenthong, N. (2018). *Khumū prayuk chai rabop kānboṛihān ngān duāi nāōkhīt bāp OKRs [Manual for applying the management system with the concept of OKRs]*. Bangkok : Se-ed Public Company Limited.
- Suan Sri, P. (2016). *Sakkayaphāp læ nāothāng kānphatthanā talāt kānthōngthiēo doī chumchon nai prathēt Thai læ klum prathēt 'Āsīan [Potential and approach to the development of the community tourism market in Thailand and ASEAN countries]*. Bangkok : The Thailand Research Fund.